

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	zesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre — — — — —	4 "	—	tári, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatálnak küldendők.

A század alkonyán.

A véges emberi elme az emberiség fejlődését jelző oszlopokhoz, századokhoz köti. Az emberi nem küzdelmeinek egy-egy napja — a letűnő századok. Az egymásba nyúló, egybeszövődő események emberöltőkön keresztül fejlesztik az eszméket, melyek átmenvén a nagy tömeg tudatába, gondolat- és érzelm világába: egy-egy tapasztalással teszik gazdagabbá az emberiséget.

A kultur-fejlődés evolúciója, kialakulása, a mily lassú, ép oly következetes. Csalódások és kudarcok ép úgy előbbreviszik, mint a sikerek. E hatásnak criteriumát a történelmi bölselet az események helyes megítélésében, a tanulságok levonásában és alkalmazásában leli meg. Mindaz, a mi a felületen szemlélő előtt az ötletesség bélyegét viseli magán, a kultúr-történet szempontjából nézve: az összfejlődés szolgáltatában áll. Az észrevétlenül ránk nehezedeő és bennünket befolyásoló, impressionáló elvek tudatos, sokszor öntudatlan működésre készítetnek bennünket anélkül, hogy szabad elhatározásunkon csorbát ejtenének. Az elveknek harca a maga változatos, izgalmas mozzanataiban, pro és contra, — egybefűző vagy szétválasztó vajudásaiban: a tanúság erejével fejlesztí, tisztítja az emberi nem gondolkodását és érzelmi világát és ekként bármily lassan is, de végeredményében az *abszolút igaz* felé tereli azt.

Pár nap még és a tizenkilencedik század — az emberi fejlődésnek ezen kínlátott nagy napja is letűnik és a mi belőle megmarad: az nem csak üres emlékezés, mely lassan-lassan elhomályosul — nem is az írott és ércebe vésett, maradandóságra számító történeti halmaz óriás anyaga. Oh nem! A mi belőle megmarad, a mi örökre élni fog — mert csak az emberiséggel együtt enyészhetik, az azon örök eszmék világa, mely az emberek millióinak elméjében és szívében él és működik, mely örököül marad nemzedékről nemzedékre, mely a kései utódoknak eszméi és erkölcsi tartalmat adva: az emberiség továbbfejlődésének ekként biztos alapját képezi.

Szüksége volt az emberiségnek e század tanulságára. Az *isteni Gondviselés az emberiség okulására: terveibe illeszté e század titáni küzdelmeit.* A harcnak hevében kidomborodik az *Isten-eszme.* A tizenkilencedik században minden esődot mondott: góreső, vegyelemzés, böleselkedés, filantropia, vallásnélküli morál és társadalom; és minden, de minden, mi Isten ellen, Isten nélkül ígért boldogságot, megszágyenül és — a tapasztalat kényszere alatt igába hajtja az ő lázadó nyakát, igába, mely édes, igába, mely könnyű, mert *megnyugvási és boldogságot ad.* Rendszer rendszerre bukott a politika, a társadalom, a művészet terén; a mi pedig él és uralkodik az emberi eltévelyedésnek romjain, az a *keresztény-eszme.* Krisztus Jézus, az örök dicsőség királya, ma inkább Úra a szíveknek és elméeknek, mint valaha. Az elvakult azt hiszi, midőn intézményeiben idejig-óráig leigazza a keresztény eszmét, hogy legyőzte azt — pedig még csak békókba sem vetheti, még csak korlátok közé sem szoríthatja, mert hiszen a keresztény eszme: *Krisztus lelke, az örök igazság eszménye,* mely kitör és eget kér és leggyőzhetetlenebb a békóban, legdiadalmasabb a börtönben, a szenvedések között.

Tanulással terhes magyar hazánkra, annak társadalmára a letűnő század és pedig nemesak az általános, az össz-emberiséget érintő tanulságok ereje által, hanem honi fejlődésünk sajátos jelenségeiben is.

A nemzeti eszme riadója az állami consolidacio nagy alkotásaira terelte a nemzet összes erőit. Az irodalom, a költészet, a tudomány, a közgazdaság: a társadalom *összes* tényezőinek kezében mind ennek az eszmének szolgált híven, odaadóan és sikerrel. A küzdelem jelszava a nemzet szívéből tört elő. „Ha Isten is velünk, ki ellenünk!“ Az isteni kegyelem az ő áldásaival nem szűkölködött. Az elérhető a nemzet hosszú, becsületes küzdelem után elérte.

Nyugodtabb idők jöttek és a fejlődés medre elposványosodott. A nagy alkotás utáni vágyak szárnysegetté lőnek és a nagy elődök epigonjai államből-essességük nagyságához mérten: a szabadság és nagy eszmék kultuszának aegisse alatt a leggonoszabb sza-

badosság terére léptek. Az állameszme rendezésének ötletéből a keresztény elvek kellő figyelembe vétele nélkül hozott törvényekkel gyengítették az országban a keresztény eszme prestigét. Ezzel a nemzetet leterelték a fejlődés azon egészséges talajáról, melyen kilencszáz éven keresztül fejlődött és gyarapodott nem minden dicsőség és nem minden eredmény nélkül.

Hát ez államfentartó bölcseségnek nem vált be és nem is fog beválni, mint a hogy nem vált be alapjában sehol a nagy világon. A hivatalos Franciaország sokat értett a keresztény eszmének és most a kommunizmus kísérti békéjében, haladásában, sőt az anarchia törétől kell rettegnie és nem tudja jótórnán mit tegyen? Angliát a *pün betegség* emészti, mely nyavalya bizonytalannal nem keresztény talajból kel ki, hanem a moloch miazmás, ingoványos, lidérefényes mocsarából kísért és rontja meg áldozatjait. Minket egy kis nagyvárosi hóbot bántogatott, mintha az amugy sem csekély nehézségeink között még szükségünk lett volna egy kis szocializmusra avagy egy adag vicinalisra. Franko- és anglomániának egyelőre már is sok és hogy hova juttathat, az ma már kétséges senki előtt nem lehet.

Bizonyos jelek *sejtették* — de oly kevés történt hogy igazán csak *sejtették*, hogy az államkormány felelős kezelő: az irány veszélyére rájöttek és küzdtek következménye: azon lappangó valami ellen, mely nemcsak mint ijesztő agyrem, hanem mint hűsös, vas-kos, testet öltő valóság lépett elő, hogy a társadalom intézményeit fölgorgassa. Értem a szocializmust. Senki sem tagadhatja, hogy lent és tont és mindenütt és minden téren feltűnt és kísért a szocializmus. Amint a letűnő század reánk örökül hagyta: a szocializmus még a demokrata köpenybe burkolva igyekszik előre és nem minden siker nélkül, lévén köntöse eléggé tetszetős és lévén minden magyar ember a szó nemes értelmében demokrata. Szövetkezetek, segély egyletek kórházak, közmunkák, nép-bankok, zálogházak a választók számának kiterjesztése, talán a legalizált fuvarberek is mintna sajátlagos rendeltetésükön kívül még egy más célt is szolgálnának? Gondoljuk, sőt tudjuk, hogy: mit? ha mindjárt nem is fejezzük ki nyíltan a nyilvánvaló tendenciát. Aggodalmunk azonban nagy, emészto, és nehéz. Midőn a helyzet szánálására gondolunk, önkénytelenül föltámad aggodalmunk, hogy az, a kinek elvették a kalácsát — megelégszik-e majd a nagy humanuson odadobott fekete cipőhéjával? — Kegyelem, mely kegyetlenségben undorító, mely rövidlátásában nevetséges, nem eshetik jól, nem kellet senkinek.

Ha az állam-hatalom a romboló elemek dédelgett befolyása által a tőmög keblében a keresztény eszmét gyöngíti, akkor a hittel, bizalommal és a szeretettel együtt, a tekintély elvét is kiirtja s a keresztény társadalmi moral helyére a szocialista káté elvei lépnek, melyek szerint a kötelesség teljesítése csak öns érdek szolgálatában állhat tenni, azontal pedig

a türes és a szenvedés, melyekkel minden küzdelem jár, többé nem *érdem* — de *gyávaság*.

Szomorú jelensége ez állami és társadalmi életünknek a tizenkilencedik század alkonyán. Tanulása szembeötlő: a keresztény eszme discreditalása az államhatalom eltajulására és a társadalmi állapotok züllesztésére vezet matematikai, kérlelhetetlen következetességgel. Hogy mi lelki züllesztés és nyomor — az emberi érzés mily chaosa, hogy ne mondjam aberratioja alkotja meg e társadalmi torzképnek rikító színeit, arról fogalmat, megdöbbsent bizonyosságot tesznek nap nap után a sajtó szárnyain országga bocsátott apró napi, törvényszéki, politikai, társadalmi és szépirodalmi hírek botrányos, erkölcsi agoniára valló közleményei.

A kép ezen oldala a társadalmi és politikai decompositio színeit viseli. A tanulsnak azonban van ega másik oldala is és ez, a mennyiben megszivleljük, vizgatlató és a regeneratio terén útmutatásul szolgálhat. A társadalom saját agoniájának tüzeben megtisztulva, mint az örök életű Phönix madár új életre kebredni. Mindazt, mi erejében megbénítá, a tapasztalatok tisztító hevében felismeri és az örök igazság erejével óhajta magát új életre kelteni. E hév, ezen újjáalkotó, termékeny, áldásos meleg: a *keresztény eszme, a Krisztusi szeretet éltető lelke*.

A ki Krisztussal gyűjt: aratása bőséges leszen, a ki pedig elfordul tőle: az szélször és kezemunkája átokká fajul.

Nem ephemer intézkedéseket várunk tehát, hanem a társadalomnak a keresztény eszme kultuszában való megizmosítását. Mert végül is, ha az emberiség a maga összeségében a lelketlen, áldatlan, decomponáló küzdelmek dacára is — isteni kinyilatkoztatásom alapuló erős meggyőződésünk szerint: végeredményben vesztes nem lehet és fejlődésének rendeltetéséhez mért szent célját el *kell* hogy érje: ne feledjük, hogy az egyes nemzetek — az összememberiség miriádjainak e töredékei, a bomlasztó hatások alatt széttöredezhetnek és mint értékvesztett cserepek nyomtalan porladhatnak el a zülleszt sivatagjában.

Társadalomra van szükségünk, minőről legjobbaink álmodoztak, társadalomra, melynek felépítésében nemzetünk leghűbb fiaí szüntelen buzgólkodtak, társadalomra, hol a hit a nyugalomnak, a békének és a fejlődésnek éltetője és ápolója. Minden más társadalom, mint Szaturnusz falja fel önmagát — osztályt osztály ellen uszit, békétlenségre szit forrongásokat, míg a rombolás útján haladva, a tekintély tetemén keresztül el nem jut az örvényhez, melynek neve: *Nihil*. — nihil az erkölcsben és mindazon intézményekben, melyek alapjukat az erkölcsben bírják.

Mindenki teljesítse kötelességét. A ki hűtlen lesz, azt elsőpri az ébredő keresztény nemzeti szellem, mely a letűnő század tanulságával lép be a következő század küzdő terére.

*„Magnus ab integro saeculorum nas citur ordo,
Jam nova progenies coelo demittitur alto!“**)

*) Vergil. Eclog. IV.

Üdvözöljük e jövőendő századot, mely méhében rejti a keresztény szellem diadalát — Krisztus Jézus szeretete győzedelmét, békességét, boldogságát. Rendíthetlen a mi hitünk, a mi bizodalunk az új nemzedékben, melyet a Mindenható kegyelme világosít és gyámolít, hogy a hazát tiszteltté, nagygyá és boldoggyá tegye. Mindnyájunk szeretete rajtok. C—5.

A magyar katholicismus kilencszázados évfordulóján.

Irta és a „*Gyergyói róm. kath. tanító-egyesület*“ december hó 4-én Gyergyó-Szent-Miklóson tartott ünnepélyes közgyűlésén

feloivasta : *Kopacz Gergely* dítrói segédlelkész.

Az ezerkilencszázadik esztendő nevezetes forduló pont volt nemzetünk életében. — A mult, az ős magyar katholicismus ünnepelt a kereszténység husz százados jubileumán ezen örömteljes esztendőben ; ünnepelte életének kilencszázados évfordulóját, hogy az isteni Gondviselés csodálatos terveiközött mint államfentartó tényező a böles király még bölesebb intézkedései által belépett a magyar hazába és mint ilyen jó- és balsorsban, csüggedés és emelkedésben, a szerencsétlenségek és a szerenese zürzavaros hosszú változásai közben, mindig-állandó és szakadatlan szervezője lehetett a nemzeti életnek

Azért — mélyen tisztelt közgyűlés, midőn az Önök elni kök szives meghívására és buzdításár szerencsés lehetek ma ezen ünnepélyes közgyűlésen megjelenhetni és a magyar katholicismus kilencszázados évfordulójának örömteljes ünnepélyén önökkel együtt hálatelt szívvel feluyitanom ajkamat és felfohászkoznom az isteni gondviselés azon jóságos kegyéhez, hogy mint a multban nem felejtett el, ugy megtartott a jelenre és reményt engedett a kiállott szenvedések, viszon-tagságok és a hozzávaló fordulásokból inductive következtetve a jövőre, ezen örömteljes pillanatban — mondóm — midőnamultak elevenségével, hitével és reményével nézhetünk bele az idők méhébe a jövedőkbe, — én mégis ma érzem és megvallom, hogy némi feleleimmel és tusakodással leltem ezen feloivasó asztalhoz.

Az isteni Gondviselés csodákkal pontozza ki nyomait a történelemben. Belvetvi számjait a térbe és a semmiből lesz valami és valamiből semmi, — századokat látunk elzogni az események fölött — és „évszázadokat látunk elmuloj alatta“ — a miut Guizot a nagy kulturhistorikus mondja. Komor és fényes alakokat ir az időben, össze-vissza eseréli és hányja őket, irányokat szab cselekedeteit rugóinak és elteríti azokat, magasra emeli a nemzeteket és lesujtja őket, a multak fényét ráveti a jelenre és érthetetlen jeleket rajzol a jövedőkbe, mert utai beláthatatlanok, terveik kifürkészhetetlenek, írásai az időben sokszor kiolvasathatlanok, azonban mindig maradandók és állandók akárcsak az egyiptusi piramisok ékiratai. Most véren húzódik keresztül és cselekményei mintha a véletlen és a szélsőségek conglomeratuma lenne és véres nyomokat hagy maga után, majd a kibontakozás merész és fényes ragyogásával rohan el az időben irva és rajzolva mindenütt és a nemzeti hősök és nagyságok sokaságával hintve be az anyai földet, a gyász és a szomorúság napjaiban is zálogára és reményeül a jövedőknek.

A mi historiánk is mélyen tisztelt közgyűlés a historiai események ilyen forma variációi szerint igazodik és szövődik. Valami titokzatos erömütáni működés van benne, mely a fizik i erők kategóriáin kívül esvén a természeti jogrend fejlődésének törvényei és flyományai szerint meg nem ítéltetők. — Más az ellentéték hatása a fizikában és más a történelemben. — Az emelkedések pozitív eredményeinek egyenértéke itt nincsen arányban a bukások negatív eredményeinek egyenértékével. Tudományos — emberi bölesességgel kieszelt törvény általánosan nem passzol a historiára, mert itt a természetes eredmények végső okai nem a fizikai életben, az ok és az okozat problémájában, hanem a természetfölötti erők csodás világában, misteriumában van, a honnan szövődnek az események, a hová mint ösatyjukhoz visszafolynak és hol az emberi tekintetek előtt összekucorogva a történeti tálratokon vizsgálva őket . . . el is enyészhetnek.

Ugye ezen kucorgásban valami lekötött vagy szabad hatalom fogja meg a szövődő és mozgó eselekmények szárait, irányítja folyásukat, a természetfölötti okokból természetes okozatokat hoz létre, összesít és választ, tömörít és szétbont felemel és lesujt, teremt és elront, bizalomra serkent és aggályokat támaszt, nagyokat teszen és az emberi tekintetek előtt kicsinyeknek látszának és a kicsinyekből nagyokat hoz létre és mégis ezen ellentéteket a népek és a nemzetek életében egy nagyszerű harmoniába egyesíti, mely harmoniában *terveiképitésének nyomaira akadunk.* — Az ős pogány böleslet már ismerte e nyomokat, gondolkozott fölöttük, jirt rajtuk és meghatározta okozójukat és magát a konkrét tényt fatum elnevezése alatt a véletlen szerencsés játékaúk tartotta. E szerencsés véletlen igen tisztelt Úram! a mint nyomajból megfogjuk látni, játszott a magyar nemzettel is, játszott szerencsésen először akkor, midőn a pogányság babonájából az elmult törzsszerkezet meglazulása után az isteni mindenhatóság által támasztott és megörzött katholicismus világbirodalmába tette, játszotta bele, hogy ezáltal midőn meghalt a multak romantikájának örökre, éljen a jövedők igazságainak ; hanem ezt már az isteni tanok tudása által felvértezett ész és a keresztény erények és erkölcsök alapzatán álló történész, nem a véletlen szerencsés játékaúk, vagy az összehalmazott vak esetek szükségyszerűségének tudja be — hanem az isteni Gondviselés esodálatos munkájának — ki velünk volt a multban, nyomról-nyomra követett minket és nem fog elhagyni a jövőben sem, ha hazánkhoz és katholicitásunkhoz hűek maradvá, el nem lökjük őt soha magunktól.

Miért is igen tisztelt közgyűlés! megfogom ezt a monumentális alkalmat és midőn széles e hazában, a szivekben anyyi öröm láng gyul ki és anyyi millió és millió ajakról száll fel a gloria, a hosanna, a Te Deum az isteni mindenhatóság trónusához, hogy mint a multban velünk lévén, ugy nem hagyott el a jövőre sem, a jelen hálaája és a jövő reményében összekulcsolt kezekkel, a zür-zavaros, a komor és bús, a vig és a leverő események előzményei- és háttérében, a történelmi és a fiziológiai okok és okozatok között, megkeresem, kibelfüzöm az ő mindenhatósága — az *istenti Gondviselés nyomait* ; — és ha ezt sikerül valamelyes módon és csak valamennyire is kezdettől a priori fellelni nekem, ez lesz a magyar katholicismus kilencszáz éves historiájának philosophiája, a miért ezen asztalhoz ültem.

A magyar nemzet esköz az isteni Gondviselésnek tervei kivitelében. Felsőzedi a tizedik század második felében és hazájából, vándorbotot ad a kezébe, vándoratra eresztí a világra, felvértezi egy hódító nép morális és materialis tulajdonságaival, hírükkel megrázza az egész Európát, nagyokat mivel velük, hogy aztán általnak megismertesse és megszerettesse önmagát. Megkorhácsolja, lesújtja és telemeli őket. A lebediai és átelközi mezők nem nyujtanak elég örömet többé, valami ellenállhatatlan fészere viszi, üzi, hajlja, ragadja azon hely felé, hol Atilla ósatyuk maradványai nyugszanak. Itt e sir körül találkoztak a keleti romantika a nyugati civilizáció vívmányaival. Törzsszerkezete ezek behatása alapján kezdett felbomlani, az ellenhatások törvénye meggyőzte az összhatások törvényét, a családi és faji hagyományok ködbe veszték, a berkekben az áldozati lángok kialudtak és az oltárok ledűltek, a szilaj erkölcsök kezdettek átmelegülni, a turáni népfaj kezdette megérteni és felszedni az árja népek jó tulajdonságait, a kalandozási vágy a békés othontra szorítkozott, a támadási kedv védelemben álaszpontba megyen át, úgy hogy a magyar megérti kulturmisszióját és ereje és szívóssága megtartása mellett, mikor szent István első apostoli királyunk alatt először öntik le a katholicizmusba az élet vizével, akkor már megnyitlák a világbirodalom kapui a magyar nemzet historiai szereplésére is ezek alapján. Mintha az a büvös erő, mely a nagy Atilla hun királyt megillette és megállította Róma kapui előtt, átöröklődött volna az ivadékokra a magyarra, úgy megállott ez is a keresztvív után a katholicizmusban egyszerre e hazában. Lábat most leszögezte a bölesőjére és koporsójára a földre, melyet saját vére hullása árán szerzett meg és tartott fenn, tekintetével az egeket nézte, a honnan minden segítség és kegyelem jön, karját kelet felé „szesztette“, mely sokszor támadólag lépett fel és végső veszéllyel fenyegette meg a nyugoti kultúrát, szívét nyugot felé tárta, hogy magába lehelje a hitet, az áldást, mely földön és földön túl boldogít, hogy átértse a reményt, mely a szerencsétlenség napjaiban egyetlen vigasza és támasza lehet és megtanlja a szeretetet, mely összekösse a széthuzó elemeket és így együtt összevéve, összesen nagy tettek véghezvitelére képessé tegye a nemzetet.

Nagy, óriási és végeredményeiben igazán bámulatos valami is volt ez a rohamos átalakulás. Meghat, megdöbbsent és esodálkozásra indít ez! A világhistoria nem mutat fel ilyen nagy epokais átzökkenést az időben; az ok és az okozat közötti ürt nem tudja a természetes ész áthidalni és azért a magyar nemzet megtérését is a természetfölöttiek országába sorozza a hívő lelek, hol az indító, mozgató, az intező ok ma az Isten, a ki vezetői a cselekményeket, — Ó a magyar nemzeti historia előrendű, szükségképeni és kezdet nélkül ösforrása, örök oka.

Mennyi vérebe és áldozatába került a katholicizmusnak, míg más országokban gyökeret verhetett. Minden talpalatnyi földet ártatlan és szent véren kellett megvennie. A martiroknak és a hősöknek milliói hullottak el a bárd alatt, lobogtak mint egő-fáktyák a cézárak udvaraiban, szurokkal bekenettek, a vadállatoknak a cirkuszokban oda dobattak, úgy hogy vértől piroslott a kereszténység fő dje, míg a halálban hosannát és diadai éneket zengedezett az anyagi karok serege számukra fenn az egekben. Hanem midőn ez a többi nemzeteknél ilyen formán történt, addig a magyar

nemzetnél szent István bölcsessége által egy-két zendülést leszámítva minden nagyobb és általános jellegű ellenségeskedés nélkül ment ez keresztül, mert velünk volt a jó Isten és ha „Isten velünk, ki ellenünk“ mondotta első apostoli királyunk szent István. Innen aztán foly tételem másodszeri beigazolása, melyet egy történetíró szavaival világítok meg, ki így szól: „Mindez nem az anyagi törvények szerint folyt le; ezen rohamos átalakulás a természetfölötti erőnek a műve, melynek igazi neve: — isteni Gondviselés.“

A Gondviselés ezután állandó és szakadatlan szövet-ségre lépett a nemzettel és azután sugott neki, sugott a midőn a szent király az isteni mindenhatóságba vetett mély honfői bizalommal és törhetetlen reménnyel hozzáfogott államalkotó nagyszerű munkájának végrehajtásához. Sugalmazta azon törvényeket, melyek a birodalomnak századokra kibátó nagyságát és életerejét az utókor előtt biztosították; sugalmazta a vármegyei rendszert és a püspökségek rendezése körül kifejtett sarkalatos jogok körülírásában való tevékenységében; sugalmazta a templomok, a szerzetes rendek, a plebániális iskolák felállításában és azok eredményeinek előrelátó kiszámításában való törhetetlen buzgalmában, hitében és bátorságában, — azon iskolákban kedves kartársaim, melyeknek Önök ma és az önök utódai mindenkor minden idegen és minden jogi alapot nélkülöző beavatkozás dacára is, a kor áramlatával szemben egyedüli és kizárólagos és törvényszerű, hivatásos és felelősségteljes utódai és háborítatlan letéteményesei a multak igazsága, szilárdsága és jogfolytonossága és állandósága alapján a jelenre és ennek révén örökre a jövőben, úgy hogy az általa így szerkesztett és megalapított birodalom, melynek szegletköve az Ur Jézus Krisztus, égi pátronája Mária a magyarok nagyszonya, a maga teljességében egy tökéletes egész, jogai és institúciói tekintetében pedig messze tulszárnyalja a szomszédos fendalhis rendszereken nyugvó birodalmakat. Amde leginkább sugott akkor, midőn a II. Sztylveszter pápa által adott szent koronát szent mint a legfőbb jogforrást tette a nemzeti igazságszolgáltatás principium divinumául. Arnyéka alatt fel is fakadt mirdjárt az első litom Szent Imre királyi hercegen, kit az isteni Gondviselés megmutatott és azután visszahívott magához, hogy fenn az egekben könyörögjön az összes magyar nemzetért, könyörögjön a katholicizmusért és vele az új magyar államért, — könyörgését megis hallgatta az ég, mert alig futott el egy néhány év és a pogányság végső vergődése megtörtött és széthullott azon természetfölötti erőn, mely ellen emberi hatalom hiába tusakodott valaha.

Most fordul egyet az idők kekeke, az isteni Gondviselés megszohogtatja ostarát, — verrel ír és majd könnyeket és romokat hagy hátra maga után.

Hadd beszéljen itt a historia, önök olvassanak a sorok között is gondolkozzanak rajta:

A szilárd magyar állam szent István halála után zilált viszonyok közé z. varodik. Belül celszövények, parttusák, irigykedések, féltékenykedés és testvérháborúk dúlnak. A gyáva Péter, Gizela kegyeltje az elmentékből akarta a magyarok szerzetét megnyerni, émeteket és olaszokat pártot a magyarok rovására; háborút kezd és idegen segítséggel merészen folytatja azt, az országba tör, Henrik császár hadaival Székes-Fehérvárig nyomul előre és ott miután kétszer utokban, harmadszor is a főrendek gyülekezésében ünnepélyesen

1045-ben vazalusi esküt teszen és ezzel gyávan elhinti a magvát először a német betolyásnak, mely hazánk történelmében, azután a különböző korokban olyan szomoruan és annyiszor nyilvánult. A vazalusi eskü, az urak szétszító magatartása, a reakció iránya, a politikai élet hullámzása és a magyar királyság intézményeinek látszólagos felbomlása, a szomszéd német császár növekvő nagy hatalma és eddigi befolyása mind összejátszottak, hogy a fiatal magyar államot, a terjeszkedő német császárság érdekkörébe bevonva aztán mint feudumot bekebelezhessék. A terv kivitele már-már sikerült, midőn egyszerre minként a derült égből kiesapó villám, telemelkedik az isteni Gondviselés által támasztott római szentszék és az ő igazságával, mely bölcsességével és az egész kor tiszteletével és a magyar nemzet végtelen öröme oda mondja VII. Gergely jába a bitorlónak: Magyarország szabad és tulajdon szabadságának birtokában kell maradnia — és semmi más országnak alávetve nem lehet! VII. Gergely ezen nevezetes mondását, mely a magyar állam függetlenségéért vívott harcokban olyan fontos igazsággá emelkedett és a melyet mint az alkotmányosság egyik sarkételét törvényhozásunk annyiszor cikkelyezett be, nagyon szépen igazolták a reá következő események. Henrik többször és csufoson megveretett, mert vakmerő, ki az igazság ellen tör és Isten testvérje a hamisokat és megalazza a fennhéjázókat, — bátorsága neki is a veszített csaták után kezdett lelobadni, igénykeresetei Magyarországra nézve kezdettek elveszni, minden közvetett és közvetlen operációk sikerteleneknek bizonyultak; — miknek következtében aztán 1052-ben a pozsonyi szegyenletes csata után széthullott seregének romjaival visszavánszorgott hazájába. — „A római birodalom így — mondja IX. Leo életirója, a ki az igazság megvédésében nagy szerepet játszik ebben a korban, — elveszítette fennhatóságát — Magyarország felett.“ Mintán pedig Endre Tihanyban, a nyert győzelmek halála fejében a szent Benedek rendlek részére egy szép kolostort emelt, ő alatta és testvére Béla alatt, a katholicizmus az isteni mindenhatóság által fejlődött, izmosodott, gyarapodott, győzedelmeskedett a pogányság fölött, hogy aztán szent László és a többi király alatt fényesen forrjon össze és bonthassa ki így ereje szárnyait.

A katholicizmus, mélyen tisztelt közgyűlés, tudja önök, hogy esekelővő hatalom és nem csoda, ha a belőle kisugárzó erő magával ragadta az egész korszakot. Igen, mert két hatalmas király uralkodik az isteni Gondviselés erejéből, László a szent és Kálmán a bölcs. — Amaz egyszer buzgóságával, emez bölcsességével irányítja az események folyását. — Amaz természetes és erős, vitéz és szilárd mint eszméi, emez testalkatban ugyan gyöngye és pupos, azonban hatalmas és bölcs, ki korát messze feltűnő felvilágosultságban. Lászlónál a büntető-igazságszolgáltatásban erős jogi érzet nyilvánul, mit nevezhetnénk „inspirata sapientia“-nak, mely inspirata sapientianak erei széthúzódnak minden törvényében és összefogják a nagy nemzeti testet. Kálmán ezen törvényeket mély bölcsességgel a viszonyok szerint módosítja és gyakorlatilag reá alkalmazza az adott esetekre mindenben, mindenkor és mindenütt a legfőbb elveit tartva szemelött, a szerint rendezni be a birodalom ügyeit, a ki maga: *az igazság az út és az élet mindenben, mindenkor és mindenütt. Az üdvös törvények megtermik jó gyümölcsüket, mert befelé élet, igazság és gyarapodás*

vau, kifelé hatalom, erő és tisztelet az idegenek részéről és így egymásután hódol meg Horvátország, Halics és Dalmácia. — Mindezek koronájaként Lászlót 1095-ben a piacenzai gyűlés közakarattal a kereszties badak fővezéréll választja és ezzel elismeri a világ a magyar katholicizmus hegemoniáját, — és önök itt igen tisztelt uraim, tudom és hiszem, hogy megkönnyítik az én munkámat, mert lehetetlen, hogy az előbb kifejtett okok következményeként a magyar katholicizmusnak ezt a fényes világra szóló diadalát, az isteni Gondviselés kétségbevonhatatlan, világos és bölcs intézkedéseire ne írják fel.

Azokban minden fény árnyékba megyen, a ragyogó napra ráborul az éjszaka és dicsőség napjait a gyász és a szomorúság napjai szokták felváltani. A magyar historia is ezen korban ilyen változatok szerint hullámzik. — Most verőfényes és szép napjai vannak, holnap már a háttér horizontmasszával az iszonyatosságával rázkódtat meg. — Az árny és a fény egy csodálatos vegyülete ez, melyek közül mint eleven kép messze kiragyo az isteni hatalom csodás tervezete. Iszonyu — negatív — ez a tervezet, midőn a semiség éjszakájából kiemelkedve magasan lobog a térben és azután kiég, lezuhan és elvész a borzalmas sötétségben. — A megizmosodott magyar állam is először megbirta a görög befolyás korát, erőlködött és iparkodott integritását megőrizni és rajta volt, hogy az áthagyományozott örökséget mindenáron fenntartsa és ha lehet erejétől kitelhetőleg tovább fejlessze. Hanem a mikor önmagában kezdett fejteni az ellelességeskedés, pondrók támadtak és megették az ország beleit, az egyetértést, a mikor a jog és királyi tekintély elcsenevészedtével növekedett a széttagoltság és a testvéri gyűlölködés, mikor idegenek haszonbérleték a király jövedelmeit és mint vámpírok kiszívták az ország vérét... akkor a borzalom messze előre vetette sötét árnyékát, az aranybulla és más erőtlen intézkedés, irott malaszt lett, az okra szomoruan elkövetkezett a természet rendje szerint is az okozat: a magyar nemzet a mubi pusztán saját vére tengerébe fult.

— Milyen iszonyu, borzalmas és elriasztó ez a kép! Vajjon lessz-e kiút belőle valaha? Fáj a lélek, el fog a honfű bánat, ha az országnak akkori állapotára gondolok. Mennyi vér és keserűség jelöli ezt a szerencsétlen veszedelmet. Kün az utak szélén kormos keményedések, blühödt testek, összevagdalt koponyák, leomlott szüvadások, a fájdalomtól eltorzult sárga arcok és vicsorgó fogsorok, károgó madárcsapat, a vértől összeereztett hullák és uszkók, jajgató és hörögő testek, megfosztott és felhagyott sírok, vár és templom omladékok jelzik a borzasztó nyomoruságot. „Mindenezeket hallva — írja Rogerius váradi kanonok ezen kor kronikása, ki maga is részt vett ezen borzasztó sanyargatásban — égnek borzadt a bajam, testem remegett, nyeivem dadogott, látva, hogy közel a kegyetlen halál, melyet már nem lehet kikerülni. Lelkem szemével láttam a gyilkosokat, testem a halál hideg izzadságát bocsátott ki. — Magam előtt láttam, mint várja az ember a halált. — Nem lehet többé fegyverhez nyúni, telemelni a kart, mozdítani a lábat, szemlélni a földet. — Mindenki félholt volt a félelemtől.“ A sötét éjjben sikolt a halál bagoly, farkasok és más vadak éjjeli ordítása veri fel az éjj csendet, messze tájokon fájón kong a rémbarang mintegy a gyász zenét szolgáltatva egy haldokló országnak. — A király a nagy veszély elől elfu, a megromlott lakosság a rókák és a far-

kasok öduiba, a rengetegekke, a mécsaras helyekre és sziklahasadekoka huzódik, — mert hulla, omladék, rom, vér, sivatag, ébinség, dögihalás és sáskasereg mindentelé és nincs az égen kívül, ki megkönyörüljön a zokogó nemzetem. II. Frigyes, a szomszéd, a fájdalomtól és a csapásoktól mélyen megtört királyt, a miért ez bozza menekül, fogolylá teszi, követeli kincseit és minthogy ez boszu vágást nem tölti be, igényt formál Vas, Sopron- és Mosonyvármegyékhez. Béla, hogy a barátságos vendégszeretettől megszabaduljon, hevenyében ígéretet is tesz neki, mely Magyarország suverenitását fenyegeti.

— Midőn a szerenesétlenségnek ennyi özöne zabart rá az országra, és nemzettest rángatozása már-már végleges apathiába megyen át és elröppenőben van a lélek, — akkor akart az isteni Gondviselés és kezét nyújtotta felénk és kivonszolta a veszélyből, — reánk nézett és mi éltünk, kegyelmének egy harmatsugarát vetette a sajkó sebekre és azok begyógyultak, a porból, a hóvá lesujtott, atyai jóságával felémelt és mi megszerettük ezért őtet. Oktai főkán Ázsiában birtelen meghal, a karakorumi kurultaj a mongol alkotmány intusitucioi szerint összeül és visszavonja hordáit a főkán választásra — Magyarország végtelen szereneséjére és a művelt világ hasznára. IV. Ince pápa a mennyire lehet tömöríti a keresztény világot, megsiratja a nemzetet irván a magyarokhoz ilyen formán: — „Nincsen vesztegetni való idő, nehogy ezen ország nagyobb veszedelembe jusson, mely az apostoli szék iránt való tiszteletben és ennek kegyelmében már régen annyira megerősödött, hogy annak szereneséjét vagy balsorsát magunkéval egynek tartjuk. Itt aztán az isteni Gondviselés lehel, belelehel a nemzetbe az előt, a esűggedés így bátorságot száll, a veszedelem öszszébb huzódik, a félelemből tetterő származik, a nemzet lábra kap, a bora szétoszlik, a romok romjain új élet kezdődik, a sötétség éjszakájából kiragogy az ébredés hajnala, reggel lesz és akkor a történelem igazságos ítélő széke előtt világosan látszanak az isteni Gondviselés nyomai, az ország újraszületésében, a külső és a belső politikai életben, a nagy és tevékeny király fáradhatlanságában . . . ki az ország igazi és valóságos hőselektü regeneratora lesz.

Az idő ezután gyors szárnyakon röppült tova. Arpád családjának faját erős viszontagságok járták, nem egyszer a szerenesétlenségek a mint láttuk keresztülzbe is fogták. Koronáját, mely a felbökkel játszott, megtépték a viharok, gyökere a földben nem hajtott új szákat, kérge meghasadozott és férgeknek szolgált tanyául. És ez annál szomorubb volt, mert ezen esetek nem sporadikuson, hanem ellenkezőleg igen általánosan léptek fel a hazában. — A kor elve: „a ki birta az vonta“ — ijesztő-mérvény emelkedett érvényre. Olygárhak támadtak az országban, a Mátus földi Csák Máté — Aporok — Németujváriak — Aba Amadak, Kálán László erdélyi vajdák, akik mint valami „kis királyok“ szinte-szinte megingatták az állam általános közbiztonságát. Ilyen körülmények között lépik fel VIII. Bonifác pápa és játszik döntő szerepet az — Arpádokkal leánygon rokon — Anjou dinasztia trónra emelésében. Ujabbkori történetiróink igen éles kritika alá veszik Bonifác ezen beleavatkozását, fáznak tőle és az 1308. nov. 17-én Pesten tartott országgyűlés felizgatott hangulatából: „nem akarjuk, hogy a római egyház vagy ennek nevében a szentszék követe — Frá Gentile biboros —

adjon királyt az országnak. A királyt már megválasztottuk — Robert Károlyt — ősi szokás szerint; ám ha úgy tetszik, erősítse meg őt a követ úr; legyen jövőben a pápák joga megerősíteni és megkoronázni a királyt, kit az uralkodó családból a nemzet egyhanguan megválasztott“ — többet akarnak mint valójában, mennyi van kimagyarázni és azért holmi alkotmányellenességeit is látnak ezen beleavatkozásban. Legyen ugy a mint ők akarják, mi ugorjuk át az időt, forgassunk egy nehény levelet a történelemben és vegyük mélyebben szemügyre az adott viszonyokat, figyeljük meg közelebbről azt a titkos erőt, melynek hatása az Anjouk fényes uralkodása alatt műveltségben, tudásban, kül-és belhatalomban, fényben, nagyságban, terjeszkedésben, igazságban és jogban nyilvánult — és ez Isten uja, ki vezette Bonifácot számításában, mert napnál fényesebb igazság, mit Szalay László nagy történetiróink — is idevonatkozólag így fejez ki: — „A ki diadalt nyert, az a nép volt, melynek örömrivalgásai ösztintek lehettek, mert érzé, hogy a pártviszályok megszűnése véteiseit a lovak parkói, a latrok úszkei elői biztosítja; a ki diadalt nyert, az a magyar nemzet volt, mely az Anjouk alatt dicső korzakot élt, minőt a Vencelleknek és Ottonnak nem köszönhetett volna.“ Hej, — hatalmas is volt akkor az ország, három tengerpart vidéke (mely neki „határtalat“; — a költő képzelete midőn visszazárl oda álmétkodva és mintegy dícsékvőleg az ünörzet hangján zúgja be az ébredőkor veséi közé a világnak:

„Oh nagy volt hajdan a magyar,
Nagy volt hatalma, birtoka;
Magyar tenger vizében hűnt el
Éjszak kelet s dél — hullócsillaga.“

Igy száguld a lettint nagy idők romjain Petőfi röpdős szeleme; reá bámulva az isteni Gonviselés világos nyomaira, ki a renaissance e nagyszerű korában a magyar dicsőséggel beragyogta az egész világot.

— Azonban nem sokáig tart ezen dicsőséges idő sem. Mikor valamennyire megerősödtek az Anjouk — Magyarországon nyolevanhat évvel később az utolsó Arpádsraj elhalálózása után, újból dynasztiaváltozás esélyei fenyegették meg a nemzetet. A változás mellett külpolitikába is belekeveredik az ország és a tizenötödik század elejétől egészen a tizenhetelek század végéig óriási küzdelmekkel viv a nemzet a törökkel. Mithológiába illő fényes harcok voltak ezek, melyen tisztelt közgyűlés, melyekben az igazság vivott meg a hamissággal. A sasok harca volt ez az oroszánokkal, a világozság harca a sötétséggel, az élet harca a halállal, a títanok harca az emberekkel, a fejlődés harca a rombolás szellemével. Harcok voltak ezek, a legendás idők harcai az istenhatalom által, melyekben Alsó-Dunánál, Szébenél, Drinápolynál, Belgrádnál és más helyeken tizenkét nagy és tíz kisebb csatákban szúrta szét a nagy Hunyadi a török centralizáció hatalmát.

Midőn ez a nagy férfiú, kit a nemzet rajongó szeretete, a buzgalom, a becsület, a jog, az igazság, a törvény, a munka, a cselekedetek, a honszerelm, a keresztény hősiesség és a megtétesült vallásosság örökre élő példányképvé idealizált — közel érezte halálát, összefoglalta életének cselekedeteit, számot adott róluk és végrendeletképen ezen szavakkal ruházta át a nemzetre: „Az Isten félelme és a haza szeretete az, mit maradandó örökségül reátok hagyok“.

Azért mélyentisztelt közgyűlés balga az, ki ezen nagy

lélek törekvéseiben, a törekvésekből származó eredményekben, az elkábitott, az ingatag és a szerencsében elbizakodott Ulászló esküszegésében és az ezt követő rémségében bűnböndésben, majd hollós Mátyás fényes birodalmában és igazság szeretetében mint Isten ujjában ok és okozatheli összefüggést nem lát . . . és azt az isteni Gondviselés bölcs és igazságos mindig és mindenben következetes munkájának nem tudja be.

Azt mondtam az előbb, hogy a nemzeti historia a vér és a verejték, a fény és az árny, dicsőség és bukás vegyes sugaraiból szövődik össze. Virágzó korokra gyászos események következnek, a gyászból önértet támad és ezen fázisokon hullámkzik keresztül a nemzeti élet. Szomorú igazság erre a mohácsi nagy temető is. Az idő meg volt terhelve, valami rendkívül kellett hogy reá következzen. Következett is. A protesztantizmus bedobta úszkát a nemzeti testbe, újból való párttusá k és visszavonások, irigykedések és öntejű kapzsiságok támadtak a hazában és ezen egyenetlenkedésekre szomorúan megvult a felelet: Szolimán ágyúi megdőrdültek Mohács mezején és egy vonagló kiáltás a hazán keresztül és a hegemonialis magyar állam koronája lehullott és nyugot készülődött a nagy halott eltemetésére.

Azóban szól itt is az isteni Gondviselés, a megdermedt test szavára kezd ébredezni, karjaiba, melyek a bégek alatt elkezdettek száradni, visszatér az ős erő, a gyászból lelkesülést, az egyenetlenkedésből egyetértést merít, a párologó rögökből esőt és vért szív ki, a vér kering a testbe és ez életet ad neki, az élet felpeszdl a vármegyékben, melyeknek szandzsakok voltak akkor a nevük, önmaga megújul és új intézményeket és fegyelmet akar, a mélyen megálazott katolicizmus érthető tevékenységet fejt ki ezen életben és ezen tevékenységnek meg lesz a jutalma, az isteni Gondviselés megszánya a sokat szenvedett országot és segít a magyarnak. 1686 szeptember hó 2-án Budavár ormáról óriási erő-megtesztiséssel másfél század után eltűnik a lófarku lo-bogó és azután a magyarság és a katolicizmus vállalva kölcsönösön, együtt egymással fejlődve és izmosodva, soha többé semmi küll hatalomnak alá nem vetve és nem rettenve meg a szirtektől és a zátonyoktól, melyeket a modern irányzat eléjük állít — haladnak és fejlődnek azon szent cél felé, melyet az isteni Gondviselés már a kezdetek kezdetén a mint láttuk tltzött ki számukra.

* * *

Most azért mélyen tisztelt közgyűlés nem akarok hosszasan továbbra is visszaélni szives türelmével és önökre bízom a további konklúziót, kik jól ismerik a katolicizmus szereplését a nemzeti insurrectióban a Bocskay, a Bethlen és Rákóczi-féle viadalokban. Az újabb korban a nemzeti elnyomatás és a szerencsétlenség napjaiban is egyetlen vigasza és reménye volt a nemzetnek és ma is folytonosan egyenes arányban az idővel gyarapodik eredményben, mert vele van az Isten és hol az Isten van, ott igazság van és az igazságnak győznie kell előbb vagy utóbb, de győznie fényesen és diadalmasan.

Miért igen tisztelt ur im a hálaadás, a Te Deum, az ölekezés ezen fenségese percében ne távozzunk el ezen terem-ből, míg át nem éreztlük a multat és jó föltételeket nem tet-tünk a jövőre. Látók az isteni gondviselés — kinek nyomai nnyiszor és annyira ki örnek nemzeti historiánkból csodás

működése által vezette a magyar nemzetet is a katolicizmusban állami, vallási és politikai működésében. Frigyünk van vele, vérrel megpecsételve és megáldva, a frigy kétoldalú és vég-veszélylyel járhatna ránk nézve az egyoldalú megbontás.

Isten önköt a nemzetek közé helyezte okosságai és tudással elátta, józansággal és ítélő képességgel felvértezte, hogy élesztői, savai, kovászai legyenek a társadalomnak, mely az erők kölcsönös összehatása és működése nélkül — törekvő és életképesség hiányában a tudományos ész és hívő lélek ezen morális és materialis apparatusai nélkül elrohad, devalválódik és szétrobban. Azért ezen mentési, kulturmissziói és nemzetbiztosítási vállalatokban, Ööket igen tisztelt uraim talán a legjobban megfogja segíteni az eleven bit, az élő katolicizmus, mely a nemzetnek a multban reménye lett a jövőre és ha ennek segélyével és biztos hitével men-nek bele a harcba, a hullafoltos társadalommal szemben; — ha erősmeggyőződésükké és még többé — hitükké válik ama természetes igazság, hogy egyedül és csakis egyedül ez fogja meggyógyítani ezt a vonagló beteget, mely a századvég bal-jóslatú kétkedései és szélsőségei között agonizál; — ha tiszta szívükből igazat adnak a magyar historia ama sarkitételének, hogy a „vallás valamint kezdetben országunk nagyságának és hatalmának szülője volt, ugy jövőre nézve hazán belül a jólét, a haza határára túl a dicsőség záloga;“ — ha belátják a multat és mernek reá építeni a jövőre, ha kiszívják belőle a vért, a vallásosságot és a hazaszeretetet és ezt belenevelik az ifjuságba, hogy e kettő fogja erősen át a sziveket az élet küzdelmeire; ha belátják azt a nagy történelmi igazságot, hogy „az erény emeli a népeket és a bűn rabbá teszi a nemzeteket“ — és Hellás emelkedését és összeomlását, mindkét római birodalom dicsőségét és széthullását ezen okokra vezetik vissza; — ha nem egedik az élő katolicizmust önmagukban meghalni, hanem ezt teszik minden ténykedésök mérlegévé; — ha önmaguk megújulnak és a legmesszebb menő utjalásokat akarnak az egész vonalon; ha tüzek lesznek, az égő haza-szeretetét és a katolicizmus melegétől és felgyújtják vele gyer-mekeik szivét; — úgy akkor én olvasok ma az önök szí-veiből, melyeket esekélységemnek megnyitottak és hiszem, hogy a társadalomra az önök meggyőződéses erős munkájuk lesz a legjobb gyógybalsam; — olvasom a tudást, olvasom a hitet, az igazságot, a lelkesülést, a jövőt, megújulást, az égő hazaszeretetet, ezekben az ölelkező magyarságot és a káthol citás diadalmát — és ezek alapján kiszívom az önök sziveiből az érzést, áiveszem ajkaikról a szót és először kiáltom örömmel, lelkesülve, bíva és remélve, hogy zúgja vissza a bármás halom és a négy folyó örömittason: Éljen és virágozzék a kilencszázéves magyar káthol icizmus, a min-den logikai okoskodások és elvek igazi csatlhatatlan végső eredménye, hisz neki az örökkévalóság van ígérve és ilyen alapon élnie és virágoznia kell mindenha!

KÜLÖNFÉLÉK

— *Boldog újévet kívánunk lapunk összes t. olvasóinak*

— Mit tegyünk a század utolsó napján ?

Az évszázadot záró hálaadó istentiszteletre vonatkozólag a ft. lelkeskedő papság egyes tagjaiban különféle kételyek támadtak, nevezetesen az iránt, kötelező-e a papságra nézve ennek betartása és mily mértékben.

Megnyugtatósnak a legilletékeesebb helyről vett értesülésünk alapján a következőket közölhetjük :

A szentségimádás megtartása oly helyeken, a hol a lelkésznek alapos aggodalma van az iránt, hogy vagy a nép nem lesz elég buzgó a kitétt Oltáriszentség látogatásában, vagy esetleg ebből rendetlenség és visszaélés származhatnék, nem kötelező. Ez tehát a ft. papság belátására van bízva. Az éjjeli hálaadó szt. misét azonban meg kell tartani. A ft. papság pedig különösen arra hivatik fel, hogy a hívőnépek alkalmat adjon arra, hogy az év utolsó napjának estjén gyónlássék és az éjjeli misén a sz. áldozáshoz járulhasson.

Ujév napján azonban aszentségimádást okvetlenül meg kell tartani, legalább is reggeltől délig, vagy esetleg a délutáni istentiszteletig, hogy mindazok, akik az éjjeli szt. misén nem lehettek, a kitétt Oltáriszentség előtt elvégezhessék az ima-órát, mely a teljes bucsu elnyeréséhez szükséges.

— **Ünnepeink.** A század utolsó karácsonján két székesegyházi apát segédlete mellett, szokatlanul fényes assistenciával pontifikált püspök ur ö Meltósága. A nagyszámú ajtatoskodók lelkt fenséges érzelmekre hangította a fő isteni tiszteletnek már a külsőkben is oly magasztos megnyilatkozása, mely érzelmek bensőségét még inkább fokozta az ünnepi szövegek — *Ujfalusi József* dr. apátkanonoknak szép gondolatokban oly gazdag és szónoki művészettel előadott beszéde, mely az isteni Megváltót, mint a világ világosságát, soha le nem nyugvó Napot állította a halgatók lelke elé. Másnap Szent István vértanu ünnepén a nagymisét Ujfalusi József apátkanonok végezte kelő segédlettel, míg a szent beszédet *Szabó György* helyettes plebános tartotta szépen kifejtven : Isten szeretete és a menyország élénk elképzelése hogyan serkentenek minket az első vértanu példájának követésére.

— **Ünnepély a papnövelőben.** Szépen sikerült ünnepély folyt le karácsony estjén a papnövelőben, melyet püspök urunk ö Meltóságával és kegyelmes asszonyunkkal hallgatott végig a megjelent közönség. A született Úr Jézus szelleme lebegett a karácsonyfával díszített tereben a kispapok lelkesült hangulata felett. Az ügyesen vezetett, szépen előadott zene- és énekszámokat, Kádár M. III. hh. szavata, majd Bartha Mihály IV. h. h. felolvasása váltotta fel, mely remek képekben ábrázolta az ókorban eltűnt Hit, Remény és Szeretet feléledését azon a szent estén, mely Betlehem fölé csillagténynyel borult, az előtt a jászoly előtt, melyben az Istenember született. Majd Fröss József IV. hh. dialogját „Szent Imre szelleme”-t adták elő Oláh D. IV. h. h., Kacsó L. IV. hh. és Losoncy György VIII. o. papnövendék és a magyar ifjúságot az új század hajnalán odavezették az Ur bölcsőjéhez, hogy onnét merítsenek a jók lelkesülést, erőt küzdelmükhöz s esdjének kegyelmet az elpártoltaknak. Ezek után ö Meltósága állott fel s mutatta az angyalhozta ajándéktárgyakat és sorsolta ki a növendékek között. Ezzel akarta püspök Atyánk feledhetlenné tenni a papnövelői kará-

csony-estét, s valóban feledni tudtuk abban a kedves, általa varázsolt körben az otthont, a gyermekkori kedves karácsony-estéket és legjobb Atyánk nem csupán muló örömet szerez, hanem olyat, mely az életbe kísér, s melynek emlékénel melegedünk fel sok jóvendő, talán rideg karácsony estén. Ez érzelmeket tolmácsolta Bartha főduktor köszöntőjében s ennek hatása alatt oszlott el a közönség éljenzve a bőkezű főpásztort, a kegyes Atyát.

— **Karácsonyest.** A szegények fonyadt arcáról letörlni a fájó könyeket, érdem; de kétszerezese érdem, ha ez karácsony estjén történik, mikor minden szív önkénytelenül kitágul s pillanatra leomlik a társadalmi magas fal, mely szegény és gazdag között tornyosul. A béke és szeretet esztent estjén igaz örömmel láttuk, miképen lehet és kell a nyomort enyhíteni s az életet elviselhetővé tenni azoknak is, kiket a sors balkeze nyom. A szeretet találmánya s így e szent estén maga köré gyűjtötte Gyulafelérvár város szegény gyermekeit, hogy öltözettel takargassa be az éhségtől és hidegtől kékülő tagokat. A jó Isten fizesse is meg feokkolt gondolkodásu apácáinknak ez ügyben tett fáradozásait, mert az övék az eszme és övék az érdem, hogy közel s távolból oly sok könyöradomány gyűlt össze, hogy 70 s egynehány fiú és leány gyermek láthatnak el különféle ruhával és élelmi szerrel. Es minő kedves pasztó-játék előz e meg az ajándék kiosztását! Lelkiünk valóban elfeledte éveink számát és mi ujra gyerekek voltunk, kik örülünk az apró népséggel s oly igazán érezzük, hogy megint itt van az anyira boldogító karácsony est.

— **Köszönet!** Az újév alkalmával kedves kötelességemnek teszek eleget, mind hálás köszönetet mondok és boldog újévet kívánok a főtisztelendő lelkeskedő papságnak, valamint minden kegyes pártfogónak, kik üzletemet a lefolyt évben támogatásban részesítették s kérem a nagybecsű bizalmat a jövő évben is részemre fenntartani. Részemről főtörökvésem leend ezután a már 37 év óta fennálló üzletem elismert jó hírnevét megővni s a nagybecsű megrendeléseknek pontosan megfelelni. Hódolateljes tisztelettel Ü b e r b a u e r A. utóda. Egyházi felszerelési gyáros, Budapest, IV. Váci utca 15 sz. József kir. herceg és Klótild kir. hercegnasszony, ó esász. és kir. fens. udvari és budapesti öltőruhágyártó vállalkozó. Folyó hó első felében fog a terjedelmes nagyszabású árjegyzékem szétküldetni, melyre mint tartalom és árak jutányosságára nézve a főt. lelkeskedő papság szíves figyelmét ezuttal is felhívom.

— **Lapunk 1900. évi folyamának tartalomjegyzékét a jövő számbhoz mellékelve fogjuk szétküldeni.**

P á l y á z a t.

— Az alsó-csernátóni róm. kath. kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik. Jövedelme: I. különféle alapokból fel és évnegyedi öltalagos részletekben 496. kor., II. kepe, ospora és stóla évi pénzértéke 170. kor. III. Szentmise alapítványból 13 kor. 60 fill. IV. 10 vekás szántó, melynek kataszteri jövedelme 8 kor. 38 fill. V. Lakás - tisztességes közbület, mely áll két szoba, egy konyha, egy kamara és egy pincéből. Külön sütőház, csür, istálló sertésóllal és 200 []-öl veteményes kert. A fizetés kiegészítés és az évtődös körpótlékért a kérés Gróf Püspök Úr Ö meltóságához beadatott. — Pályázni kívánók kellően felszerelt okmányait alattirtához 1901. évi január hó végéig adják be. Személyesen jelentkezők előnyben részesülnek.

Kelt Alsó-Csernátomban (Háromszék m.) 1900. évi december hó 27-én.

Kalit Ferenc,
r. k. lelkész.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő Zlamál Agost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Péter János dr., Szilveszter Ferenc dr., Wagner Sandor

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafelérvárt.